

Qarayev Elçin Teymur oğlu

AMEA A. Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun

“Azərbaycanın yeni tarixi” şöbəsinin böyük elmi işçisi,

tarix üzrə fəlsəfə doktoru

E-mail- elchin_garayev@mail.ru

İRƏVAN BÖLGƏSİNDƏ SƏNƏTKARLIQ HAQQINDA (XVIII YÜZİLLİYİN İKİNCİ YARISI-XIX ƏSRİN BİRİNCİ QƏRİNƏSİNDƏ)

Açar sözlər: İrəvan şəhəri, mahallar, sənətkarlıq, sənət sahələri, bazar, məhsul;

Ключевые слова: город Иреван, округ, ремесло, отрасли ремесли, рынок, продукт;

Key words: Erevan city, regions, handicraft, areas of art, market, food

İrəvan bölgəsinin iqtisadi həyatında böyük rol oynayan sahələrdən biri də sənətkarlıq idi. Azərbaycanın digər bölgələrində olduğu kimi İrəvan bölgəsində də yerli əhali tarixən müxtəlif sənət sahələri ilə məşğul olmuşdular. Burada müxtəlif sənət sahələri – toxuculuq, boyaqçılıq, gön-dəri emalı, şüşə istehsalı, dulçuluq, dəmirçilik, sabunbişirən, daşyonanlıq, bənnalıq, dülgərlik, rəngsazlıq və digər sahələr tarixən inkişaf etmişdi. İ.Şopen işğaldan sonra İrəvan şəhərində və mahallarda 96 sənətkarlıq sahəsi qeydə alınmışdı (1, s.843-850).

Bu sənət sahələri içərisində toxuculuq xüsusilə seçilirdi. Maldarlığın, xüsusilə qoyunçuluğun, pambıqçılığın və baramaçılığın geniş yayılması bu sahənin inkişafına əlverişli zəmin yaratmış, onu xammalla təmin etmişdi. İrəvan bölgəsində toxuculuq əsasən ev şəraitində inkişaf etmişdi. Bu dövrdə «hər bir ailənin toxuculuq dəzgahı vardı... İrəvan xanı hər bir dəzgahdan bir parça bez vergisi alırdı» (1, s.851-853). Qadınlar dəzgahlarda pambıq parça əyirir və bez üçün iplik düzəldirdilər. Bundan əlavə, irəvanlılar toxuculuqda yundan geniş istifadə edirdilər. Ondan iplik əyirərək onu rəngləyir, özləri üçün paltar, xalça, palaz, kisə, çul və bez toxuyurdular. Maldarlıqla məşğul olanlar isə qaba yunun düzəmindən özləri üçün çadır və keçə hazırlayırdılar (1, s.853). Hərbi əməliyyatlar nəticəsində iqtisadiyyatın digər sahələri kimi bu

sənət sahəsinə də ciddi zərbə dəymişdi. 1829-1832-ci illərdə aparılan siyahıya almaya görə, İrəvan şəhərində və mahallarda 2874 toxucu qeydə alınmışdı (1, s.847). 1850-ci illərin əvvəllərində isə İrəvan şəhərində cəmi 19 toxucu yaşamışdı (2, s.450).

Toxuculuqla bağlı olan sənət sahələrindən biri də boyaqçılıq idi. Toxucu məmulatı üçün lazım olan iplərin, pambıq və yun parçaların rənglənməsində bu sahənin mühüm əhəmiyyəti vardı. Boyaqçılıqda qırmızı böcəyindən (koşenil boyağı verən böcək-E.Q.) alınan qırmızı rəngdən və müxtəlif boyaq bitkilərindən əldə edilən təbii rənglərdən istifadə olunurdu (3, s.259-266).

İrəvan əyalətində boyaqçılar boyaqçı və şiləçi olmaqla iki qrupa bölünürdülər. İstənilən hər hansı məmulatı göy rənglə rəngləyən boyaqçı icarədən icazə almalı idi. Şiləçi isə azad surətdə qırmızı və digər rənglərdən istifadə edirdi (1, s.851). Şiləçilər əsasən İrəvan şəhərinin Dəmirbulaq məhəlləsində yaşayırdılar (4, s.13).

Boyaqxanalar icarəyə verilir və eyni zamanda onlar xəzinəyə vergi ödəyirdilər. Müqayisə üçün 1728-ci ildə Osmanlı dövlətinin İrəvan bölgəsi ilə bağlı tərtib etdiyi “İcmal dəftəri”ndə verilən məlumata görə, boyaqxanalardan xəzinəyə ildə 84.000 axça gəlir daxil olmuşdu (5, s.35). 1829-1832-ci illər siyahıya alınmasına görə, İrəvan şəhərdə və mahallarda 40 boyaqçı (4-ü şəhərdə, 36-ı mahallarda) 49 şiləçi (22-i şəhərdə, 27-i mahallarda) qeydə alınmışdı (1, s. 843, 847). XIX yüzilliyin 50-ci illərin əvvəllərində isə yalnız İrəvan şəhərində 33 boyaqçı, 22 şiləçi yaşamışdı (2, s. 450).

Boyaqxanalarda məmulatlar, əsasən, göy rənglə rənglənirdi. Boyaqçı emalatxanaları çox primitiv idi. Bu emalatxanalar dax-

madan, iki gil səhəngdən və məmulatı rəngləmək üçün iki çubuqdan ibarət olmuşdu (1, s. 859). İrəvan bölgəsinin əksər mahallarında boyaqxanalar fəaliyyət göstərirdi. Belə boyaqxanalar İrəvan şəhərində, Dərəçiçək, Göyçə mahallarında, Zəngibasar mahalının Uluxanlı kəndində, Gərnibasar və Vedibasar mahallarının İmanşahlı, Çikdamlı, Yuva, Qəmərli, Arıxlı, Vedidərə, Dəvəli, Aralix kəndlərində, Şərur mahalının Ərəb Yengicə və Muğanlı kəndlərində, Sürməli mahalının Qırmızı və Panik kəndlərində, Dərəkənd-Parçenis mahalının Qulp və Mollaqəmər kəndlərində, Talın mahalının Məsdərə kəndində, Sərdarabad mahalının Kürdqulu kəndində, Körpübasar mahalının isə Üçmüəzzin və Əkərək kəndlərində yerləşirdi (1, s. 859).

Boyaqxanaların fəaliyyəti əvvəlcədən müəyyən olunmuş qaydalara tabe idi. Belə ki, sahibkar və yaxud icarədar özü üçün o halda yeni emalatxana açma bilirdi ki, qonşu mahalda fəaliyyət göstərən boyaqxanaya ziyan verməsin. Bununla yanaşı məhsulların satışında da qaydalara riayət olunmalı idi. Sahibkar məhsulunu əvvəlcədən müəyyən olunmuş qiymətlə sata bilirdi. Məsələn, rənglənmiş, əyrilmiş yun və yun parçanın 1 arşını 4 şahıya (8 gümüş qəpik), əyrilmiş pambıq və pambıq parçanın arşını isə 2 şahıya (4 gümüş qəpik) satılmalı idi (1, s. 860).

Əhalinin məşğuliyyət sahələrindən biri də sabun istehsalı idi. Sabun bişirənlər sabunçu adlanırdılar. Azad şəkildə sabun istehsalına qadağalar qoyulsa da, bu sahədə müəyyən irəliləyiş gözə çarpmışdı. Bu sahə də iltizama verilirdi. İrəvanda sabun istehsalı bəhə başa gəlirdi. Xanlıqda sabunun bişirilməsində əsasən, İrəvan şəhəri və Gərnibasar mahalının Şeyxzadəli kəndinin əhalisi məşğul olmuşdu. Şeyxzadəli kəndinin kişi və qadınlardan ibarət 474 nəfərinin demək olar ki, hamısı sabun bişirirdi. Onlar bişirdikləri sabunu özləri satırdılar. Sabun istehsalında Şeyxzadəli kəndi ilə İrəvan şəhəri arasında xüsusi rəqabət gərdirdi. Belə ki, şəhərdə sabun istehsal edənlərin hüququnu qorumaq üçün sabun istehsalını iltizama götürmüş müqaviləçinin icazəsi olmadan kənddə bişirilən sabun məhsulları bu-

rada satıla bilməzdi. Digər tərəfdən, istehsal edilən sabun keyfiyyət cəhətdən aşağı idi. Xanlıqda bişirilən sabun qara olurdu və çox pis qoxu verirdi (1, s. 856). “İcmal dəftəri”nə görə, İrəvan bölgəsində bu sahədən xəzinəyə gələn gəlirin ümumi məbləği 84.000 axçaya bərabər olmuşdu (5, s. 35). 1829-1832-ci illərin kameral təsvirinə görə, İrəvan şəhərində yalnız Azərbaycan türklərinin məşğul olduğu 3 sabunbişirən emalatxana qeydə alınmışdı (498, 843). XIX yüzilliyin ortalarında isə İrəvan şəhərində 15 sabunbişirən vardı (2, s. 450).

Gön-dəri istehsalı irəvanlıların ən qədim sənətkarlıq sahələrindən biri idi. İrəvanda maldarlığın geniş yayılması bu sahənin inkişafına müsbət təsir göstərmişdi. Bu sahə ilə məşğul olanlar Dərəkənd mahalının bir sıra kəndlərində və İrəvan şəhərində Zəngi çayının sahilində yerləşən 32 emalatxanada cəmləşmişdi (1, s. 858). Xanlıqda yüksək keyfiyyətli dəri emal edilirdi. Bacarıqlı ustalar dəriyi aşılayaraq onu lazımi şəkllə salırdılar. Bundan əlavə, onlar xüsusi bitki toxumunun köməyi ilə dəriyi yumşaldaraq onu qara, qırmızı və sarı rəngə boyayırdılar. Burada ustalar yerli dəridən əlavə, Bəyazid və Makudan gətirilmiş dərilərdən xammal kimi istifadə edirdilər. İrəvan ustaları bir il ərzində 4000 iribuynuzlu, 25.000 xırda-buynuzlu, cəmisi 29 min baş mal-qaranın dərisini emal etmək imkanına malik idilər. Böyük dəri 3 rubla, kiçiyi isə 80 qəpiyə satılırdı (1, s. 857). İşğaldan sonra keçirilmiş kameral təsvirə görə, “Erməni vilayəti”ndə 45 dabbaqxana, 112 dabbaq və 274 çust tikən qeydə alınmışdı. Bunlardan İrəvan bölgəsi üzrə İrəvan şəhərində dabbaqların 26-ı Azərbaycan türkü, 12-i yerli erməni, mahallarda isə 1-i Azərbaycan türkü, 9-u yerli, 17-si gəlmə erməni olmaqla 27 dabbaq olmuşdu (1, s. 843-844). XIX əsrin ortalarında isə İrəvan şəhərində 20 dabbaq yaşamışdı (2, s. 450).

Digər sənət sahələrində olduğu kimi dabbaqxanalardan da xəzinə külli miqdarda gəlir götürürdü. Məsələn, “İcmal dəftəri”nə görə, İrəvan şəhərində fəaliyyət göstərən dabbaqxanalardan xəzinəyə 36.000 axça gəlir daxil olmuşdu (5, s. 35). İrəvan şəhərində dəri emal edən emalatxanalar iltizama verilir-

di. Burada emal edilmiş dərilər xüsusi damğalanırdı. İltizam sahibi belə dəridən töycü pulu alırdı. Məsələn, üç damğalanmış qoyun və keçi dərisinin hər birindən iltizam sahibi 1 şahı (2 gümüş qəpik), camış və kəl dərisindən isə 2 şahı (4 gümüş qəpik) alırdı (1, s. 827). Emal edilmiş dərinin əsas satış yeri bazarlar idi. Lakin onu satmaq üçün sərt qaydalar mövcud olmuşdu. Belə ki, damğalanmamış dəri satışa çıxarıla bilməzdi (1, s. 827).

İrəvan bölgəsində qədim sənətkarlıq sahələrindən biri də şüşə istehsalı idi. Burada şüşə çox primitiv şəkildə hazırlanırdı. İ.Şopen şüşə istehsal edən emalatxanalar, orada tətbiq edilən texnologiya və əldə edilmiş məhsul haqqında çox dəyərli məlumat vermişdi. Onun yazdığına görə, «soba yandırılmış sümük ovuntusu, xüsusilə, at dırnaqları ilə qarışdırılmış gil boru ilə birləşdirilmiş təknə şəklindədir. Məhlul təknədə əridilirdi. Od yuxarıdan, məhlul ilə tavan arasından keçirdi. Hər qaynama adətən dörd gün davam edirdi. Bu vaxt ərzində 25 pud şüşə məhlul əldə olunurdu. Qaynamaya isə 2 1/2 kub sajen odun işlədilirdi» (1, s. 858). Beşinci gün ustalar şüşənin istehsalına başlayırdı. Hazır olmuş məhluldan 100, 150 və 200 ədəd şüşə alınırı (1, s. 858).

Şüşə üçün lazım olan xammal kvarslı qum, soda və bir qədər marqansdan ibarət olmuşdu. Bacarıqlı ustalar şüşəyə yeddi cür rəng- tünd qırmızı, qırmızı, çəhrayı, göy, mavi, yaşıl və narıncı əlavə edə bilirdilər. Daha şəffaf şüşə əldə etmək üçün potaşdan istifadə olunurdu. Soda isə şüşəni göy rəngə boyayırdı. Pəncərə və butulka şüşəsi hazırlamaq üçün sodaya üstünlük verilirdi (1, s. 858). Lakin işğaldan sonra bu sahə ilə məşğul olan emalatxanalar məhv edilmişdi.

İrəvan bölgəsində xarratlıq daha məşhur olmuşdu. İrəvan xarratlarının iş üslubu İ.Şopeni valeh etmişdi. O, yazırdı ki, “buradakı sənətkarlardan xarrat xüsusilə çox yaxşı idi. Onun ayağı əlləri kimi işləməyə öyrənmişdi. Ona baxanda görürsən ki, yerdə oturaraq əllərində düzəltdiyini ayaqları ilə tutur və demək olar ki, onu dördəlli adam adlandırmaq olardı” (1, s. 847). Onların iş qabiliyyəti böyük Asiya tipli pəncərələrin düzəldilməsində

üzə çıxırdı. Bu pəncərələr kənarları müxtəlif cür gözəl naxışlarla bəzədilmiş, çoxlu kiçik və nazik ağacdan düzəldilirdi. Bundan əlavə, pəncərələr müxtəlif rəngli şüşələrlə bəzədilirdi (1, s. 848-850). 1829-1832-ci illər kameral təsvirinə görə, İrəvan şəhərində və mahalalarda 235 xarrat fəaliyyət göstərmişdi. Bunlardan 78-i İrəvan şəhərində, 235-i isə mahalalarda yaşamışdı (1, s. 847).

İrəvan bölgəsində sənətkarlıq növlərindən biri də dulmuşluq idi. İşğaldan qabaqki dövrlərdə saxsı qablar istehsalı ilə daha çox kəndlərdə məşğul olurdular. Demək olar ki, «hər bir mahalda dulmuşluq emalatxanaları fəaliyyət göstərirdi» (1, s. 862). Emalatxanalarda məişətdə istifadə olunan qabları hazırlamaq üçün sobalar quraşdırılmışdı. Bu sobalarda su və şərab saxlamaq üçün küplər, məişətdə istifadə olunan müxtəlif gil qablar, lazım gəldikdə kərpic də bişirilirdi. Bişirilmiş kərpic baha qiymətə satılırdı. Bir ildə kərpicdən gələn gəlir 12-14 min gümüş rubla bərabər olurdu (1, s. 862). Təəssüf ki, İrəvan bölgəsində «sənətkarlıq istehsalının ən qədim sahələrindən olan» dulmuşluq emalatxanalarının sayı haqqında məlumata rast gəlmədik. Yalnız 1829-1832-ci illərdə tərtib edilmiş kameral təsvirə görə, bölgə üzrə İrəvan şəhərində 1-i Azərbaycan türkü, 1-i gəlmə erməni, mahallarda isə 1-i Azərbaycan türkü, 19-u yerli, 35-i isə gəlmə erməni olmaqla 57 dulmuşçu qeydə alınmışdı (1, s. 843).

Bölgədə yağ hazırlayan xüsusi sənətkarlar dəstəsi də vardı. İşğaldan əvvəl bütün mahalların əksəriyyətində yağ istehsal edən müəssisələr fəaliyyət göstərmişdi. 1829-1832-ci il siyahıya alınmasında 12 mahalda 30 təmir edilmiş, 189 təmir edilməmiş daxil olmaqla 219 yağ hazırlayan müəssisə qeydə alınmışdı (1, s. 860-861).

Yağı əldə etmək üçün xüsusi qurğudan istifadə edilirdi. Bu qurğunun quruluşu çox sadə idi. Bazalt və yaxud qumdan olan dəyirman daşı bir cüt kəl və camış vasitəsilə şaquli vəziyyətdə hərəkətə gətirilərək məhsul üyüdüür, ağac pərin köməyi ilə yağ sıxılmış halda çıxarıldı (1, s. 861). Yağ müəssisələrində həm kətan, həm də küncüt yağları istehsal

olunurdu. Burada kətan yağına daha çox üstünlük verilirdi. Ona görə də, kətan bitkisi əsasən yağ əldə etmək üçün əkilirdi. Küncüt ancaq bəzi kəndlərdə əkilirdi. Küncüt yağının istehsalı az olsa da, bu yağın zeytun yağından heç də geri qalmayan xoş ətirli iyi var idi (1, s. 861). Bir batman yağ 4 batman kətan dəmindən alınır. Yağ hazırlayan müəssisələr ildə 1.500 batman yağ istehsal edirdi. Müsəlmanlar kətan yağından çiraqların yandırılmasında, ermənilər isə yeməklərin bişirilməsində istifadə edirdilər. Küncüt yağının bir batmanı 8-12 abbasıya, kətan yağının isə 4-6 abbasıya satılırdı (1, s. 861-862).

Adı çəkilən yağlardan başqa yerli əhali gənəgərçək yağından da istifadə edirdi. Gənəgərçək yağı ev şəraitində hazırlanırdı. Bu yağ qatı, rəngi isə qara olurdu və çox pis qoxusu vardı. Gənəgərçək yağından evləri işıqlandırmaq üçün çiraqlarda istifadə edilirdi. Onun bir batmanı 4-6 abbasıya satılırdı (1, s. 862).

Sənətkarlar dəstəsinə dəyirmançıları da aid etmək olar. Dənli bitkilərin üyüdülməsində xüsusi rol oynayan dəyirmançı peşəsinin tarixi qədim dövrlərə gedir. Azərbaycanın digər bölgələrində olduğu kimi İrəvan bölgəsində də dəyirmanlar sadə quruluşa malik idi. Belə ki, dəyirman daşı şaquli, dik vəziyyətdə duran ağaca yerləşdirilmişdi. Onun aşağı hissəsində bərkidilmiş pər çevrəsinə araba çarxı şəklində idi. Su ağac navalçadan tökülərək bu pərə zərbə vuraraq dəyirman daşını hərəkətə gətirirdi. Suyun gücündən asılı olaraq dəyirman daşları kiçik və böyük olurdu. Böyük dəyirman daşı gün ərzində bir xalvar (1 xalvar-100 batman), kiçiklər isə 15-20 batman (1 İrəvan batmanı-450 kq) dən üyüdüdü (1,862-864).

Yuxarıda qeyd edilən sənətkarlıq sahələrindən başqa, bölgədə dəmirçilər, silah düzəldənlər, dərzilər, bənnalar, çəkməçilər və digər sənətkarlar fəaliyyət göstərmişdilər. Ümumiyyətlə, 1829-1832-ci illərin kameral təsvirində "Erməni vilayəti"ndə sənətkarlıqla məşğul olan 10.124 şəxs qeydə alınmışdı. Bunlardan 2349-u İrəvan şəhərində, 4743-ü isə mahallarda yaşamışdı. Qeydə alınanlardan İrəvan şəhəri üzrə 1.624-ü Azərbaycan türkü, 327-si erməni,

mahallar üzrə 96-sı Azərbaycan türkü, 4647-si isə erməni olmuşdu (1, s. 842-850).

Qeyd etmək lazımdır ki, sənətkarlıq sahələri əsasən İrəvan şəhərində inkişaf etmişdi. Sənətkarlar hazır məhsullarını satmaq üçün bazarlarda cəmləşmişdilər. Burada isə hər bir sənət sahəsinin xüsusi satış cərgəsi olurdu. Lakin bəzi sənət sahələri gigiyenik tədbirlərə və təmizliyə görə müxtəlif yerlərdə yerləşirdi. Məsələn, xanın sallaqxanaları, qəssabları şəhər kənarında fəaliyyət göstərirdi. Ət satanlar isə bazarlarda yerləşirdi. Eyni sözləri sabunbişirənlərə və dabbaqxanalara da şamil etmək olar. İrəvan gön-dəri istehsalçıları hətta XIX yüzilliyin 20-ci illərində də İrəvan şəhərinin Dərəkənd məhəlləsində, Zəngi çayının yaxınlığında fəaliyyət göstərmişdilər (4, s. 14). Sənətkarlıq sahəsində əl əməyi əsas rol oynamış, istehsalda primitiv alətlərdən istifadə olunmuşdu.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanın digər şəhərlərində olduğu kimi, İrəvan şəhərində də peşəsindən asılı olmayaraq sənətkarlar öz hüquqlarını qorumaq, vergi, satış və digər məsələlərdə nizam-intizam yaratmaq üçün xüsusi təşkilatda birləşirdilər. Buna əsnaf təşkilatları deyilirdi. Əsnaf təşkilatları haqqında görkəmli tədqiqatçı F.M.Əliyev öz əsərində ətraflı bəhs etmişdi (6, s. 66-83). Qısaca qeyd etmək olar ki, əsnaf təşkilatlarının dövlət orqanları ilə, onun maliyyə bölməsi, polis idarəsi ilə əlaqə yaratmaq və təşkilata daxil olan üzvlərinin hüquqlarını qorumaq üçün xüsusi nizamnaməsi vardı. Bu nizamnaməyə əməl olunmasına nəzarət etmək üçün, hər əsnaf təşkilatının başında seçilmiş əsnafbaşı dururdu. Bu əsnafbaşı böyük nüfuzu malik idi (4, s. 23-26). O, sənətkarlardan vaxtı-vaxtında vergilərin yığılmasına nəzarət edir, təşkilat üzvlərinin hüquqlarını müdafiə edirdi. Beləliklə, Azərbaycanın digər bölgələrində olduğu kimi İrəvan bölgəsinin iqtisadiyyatında da sənətkarlıq böyük rol oynamışdı. Bölgədə müxtəlif sənət sahələri-toxuculuq, boyaqçılıq, gön - dəri emalı, şüşə istehsalı, dulmuşçuluq, dəmirçilik, sabunbişirən, daşyonanlıq, bənnalıq, dülgərlik, rəngsazlıq və digər sahələri tarixən inkişaf etmişdi. Ayrı-ayrı sənət sahələri bir mərkəzdə - əsnaf təşki-

latında birləşmişdilər. Bu təşkilatın başçısı əsnaфbaşı adlanırdı. Əsnaфbaşı sənətkarlardan vaxtı-vaxtında vergilərin yığılmasına nəzarət edir, təşkilat üzvlərinin hüquqlarının müdafiəsində dururdu.

ƏDƏBİYYAT

1. Шопен И. Исторический памятник состояния Армянской области в эпоху ее присоединения к Российской империи. СПб, 1852, 1232 с.
2. Кавказский календарь на 1852 г. Тифлис, 1851, 718 с.
3. Обзорение российских владений за Кавказом в статическом, этнографическом, топографическом, финансовом отношениях, ч.IV, СПб, 1836.
4. Егиазаров С.А. Исследование по истории учреждений в Закавказье, ч. II, Городские цехи. Организация и внутреннее правление Закавказских амкар. Казань, 1891.
5. İrəvan əyalətinin icmal dəftəri. Araşdırma, tərcümə, qeyd və əlavələrin müəllifləri akademik Z.Bünyadov və t.e.n. Məmmədov N (Qaramanlı). Bakı, "Elm", 1996, 184 səh.
6. Əliyev F.M. Şimali Azərbaycan şəhərləri. Bakı, Azərbaycan SSR EA-nın nəşriyyatı, 1960, 136 səh.

Караев Ельчин Теймур оглы

О РЕМЕСЛЕННОМ ПРОИЗВОДСТВЕ ИРЕВАНСКОГО РЕГИОНА (ВТОРОЙ ПОЛОВИНА XVIII - ПЕРВОЙ ПОЛОВИНА XIX ВВ.)

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается процесс развития ремесла в Иреванском регионе во второй половине XVIII-первой половине XIX вв. В этот период в регионе развивались различные отрасли ремесла. Эти отрасли ремесла были сосредоточены в

основном в городе Иреван, в частности в округах региона. Несмотря на существующие различия, все эти отрасли объединялись в организациях «эснаф». Руководителем этой организации являлся «эснаф-башы». Он контролировал своевременный сбор налогов, налаживал и поддерживал связи с государственными органами, с финансовыми сферами государство, с управлением полиции и защищал права членов организации «эснаф».

Karaev Elchin Teymur oqlu

ABOUT HANDICRAFT IN THE EREVAN REGION (IN THE SECOND HALF OF THE XVIII CENTURY - FIRST HALF OF THE XIX CENTURY)

SUMMARY

Article have been devoted to the second half of the XVIII century - first half of the XIX century about handicraft in the Erevan region. Areas of different art which has developed in the Erevan region, in the time that we dealt with and these areas sum in the Erevan city and total partial regions. Areas of this art had united in spite of variety in the centre surroundings-organization being called asnaf. Chief was heading to this organization. He had controlled gathering from craftsmans in time of the taxes, connection creates with state organs, by its finance division, police office and it was guarding the rights of the members entering organization.